

Guld Ádám

Pécsi Tudományegyetem

Jelen írás a TÁMOP-4.2.3.-12/1/KONV Tudományos eredmények elismerése és disszeminációja kutatás Fiatalok kommunikációjának megismerése alprojektjének háttér tanulmányára épül, amely elsősorban az online szerveződő zenei szubkultúrák identitásképző és identitásformáló funkcióival foglalkozik Z generációs fiatalok körében. A tanulmány egy, az EMO stílussal foglalkozó, kvalitatív megközelítéseket alkalmazó, mikroszintű vizsgálatra épül, amely a szubkulturális identitás taranszformációin keresztül tárja fel a zenei irányzattal történő megismerkedés, a stílussal való azonosulás és a közösség elhagyásának mozzanatait.

Kulcsszavak: szubkultúrák, média, online közösségek, identitás transzformációk, Z generáció

„Számomra az, hogy EMO, azt jelentette, hogy ez a sötétebb életszemlélet. Általában ez a sötétebb stílus... Olyan emberek tartoztak ide, akiket valamiért nem fogadott el a társadalom. Volt valami hátrányossága... akár testileg, akár lelkileg.”

Leo

BEVEZETÉS

Az elmúlt évtized könnyűzenei trendjeit vizsgálva azt látjuk, hogy kevés irányzat kapott akkora figyelmet, mint az EMO. A főleg online felületeken hódító zenei áramlat néhány évtized alatt globális stílusiránnyá vált, ami jelentősen megkétszerezte, de annál nagyobb meglepetésként tűnt fel a magyar könnyűzenei mainstream világában. Az EMO-t ezek után a fiatalság vezető szubkulturájaként kezdték emlegetni, nem csupán a könnyűzenével, divattal, popkultúrával foglalkozó szakemberek, hanem a pedagógusok, pszichológusok, nevelési tanácsadók is; egyszerűen mindazok, akik így vagy úgy kapcsolatba kerültek az irányzattal. A stílus Magyarországon hozzávetőleg a 2007-2011 terjedő időszakban volt a legnépszerűbb, ezt követően az irányzattal kapcsolatos érdeklődés szinte egyik napról a másikra lecsengett.

Az utóbbi évtizedekben a zenei irányzatokhoz kapcsolódó ifjúsági kultúrák a társadalom- és kultúrákutatók népszerű terepévé váltak, s ennek eredményeként a legtöbb stílus ma már megjelenésétől kezdve jól dokumentált. Azonban ezek az írások főleg az irányzatok keletkezésének, elterjedésének és legnagyobb népszerűségének időszakával foglalkoznak, s emellett kevés szó esik a későbbi változásokról, a szubkulturális identitások átalakulásáról, az *öregedés*, *kiöregedés* és *kipörgés*¹ folyamatairól. A témával foglalkozó poszt-szubkulturalista szerzők egy közelmúltban tett lényeges felismerése viszont éppen az, hogy a stílusok közép- és hosszú távú kifutásának vizsgálata, a szubkulturális identitásukat megőrző, vagy az

irányzatokat elhagyó rajongók személyes motivációinak és életútjainak feltárása fontos szerepet játszik könnyűzenei kultúrák működésének pontosabb megértésében.

Ezekből az észrevételből kiindulva, és részben korábbi munkáim eredményeire támaszkodva, a következő kérdésekre szeretnék itt választ kapni. Vajon az EMO-k esetében milyen biográfiai összefüggések vannak a fiatalkori zenei ízlés, a felnőtté válás folyamata és a felnőtt lét között? Milyen külső és belső tényezők befolyásolhatták a stílussal való azonosulást? Ebben milyen szerepet játszottak a társas kapcsolatok, a média, különös tekintettel a hálózati médiára? A stílushoz való kötődésben milyen szerepe volt a zenének, a divatnak és a külsőségeknek? Vajon milyen konfliktusokkal szembesültek a stílus követői és mennyit érzékeltek azokból a társadalmi félelmekből, amelyeket elsősorban a hálózati média gerjesztett a kétezres évek végén? S végül az EMO esetében a fiatalkori zenei ízlésnek vajon van kihatása a felnőtt létre, vagy a divat lecsengése után nyom nélkül merül feledésbe a stílushoz való kötődés?

VÁLTOZÁS ÉS ÁTJÁRHATÓSÁG KÉRDÉSEI A POSZT- SZUBKULTURALISTA IRODALMAK TÜKRÉBEN

A poszt-szubkulturalizmusként ismertté vált megközelítés számos újszerű lehetőséget kínál abban az esetben, ha a kortárs kulturális képződményeket a posztmodern korszakra jellemző identitásformálás és identitásrepresentáció összefüggéseiben vizsgáljuk. A poszt-szubkulturalizmusban az az elvárás fogalmazódik meg, hogy létrejöjjön egy olyan elmélet, amely képes megragadni a posztmodernre jellemző kulturális fragmentáció, kulturális fluxus és kulturális képlékenység viszonyait. Következésképpen az irányzat sokkal alkalmasabb a változással, az átalakulással és az átjárhatósággal kapcsolatos jelenségek értelmezésére, mint azok a korai elméletek,² amelyek a szubkultúrákat jól

körülhatárolható, statikus, struktúrába ágyazott formációkként írták le. A poszt-szubkulturalizmus fontos összefüggéseket mutat azokkal a posztmodern irányzatokkal, amelyek a képlékenység, a hibriditás és az átjárhatóság fogalmával dolgoznak. Mivel a poszt-szubkulturalisták szerint az identitásunk alakulását alapvetően a posztmodern médiakultúra állandóan változó világa befolyásolja, világos, hogy az ebből táplálkozó szubkulturális identitás is csak felszínes és instabil lehet. Ebből a felismerésből, továbbá a posztmodern média jellegzetességéből adódik, hogy a szubkultúrák a korábbi elképzelésekkel ellentétben nem rideg, stabil, állandó formációk, hanem a dinamikusan változó posztmodern médiakörnyezetnek megfelelően ugyancsak változékonyak és képlékenyek.³

A szubkulturális identitások változékonyságával foglalkozó egyik legfontosabb írás Muggleton *Change, continuity and comparison* című szövege (Muggleton 2000). A szerző ebben először veti fel a szinkronikus és diakronikus mobilitás kérdését; az előbbi alapján az azonos időben létező stílusok közötti átjárást értelmezzük, míg az utóbbin az időben elhúzódozó, akár korszakhatárokkal is jelölhető stílusváltásokat értjük. Muggleton szerint ezeknek a folyamatoknak a szerepe elsődleges jelentőséggel bír a posztmodern kulturális miliő megértésében, ahol az állandó változás és progresszió által teremtett instabilitás válik az egyik legáltalánosabb tapasztalattá. Muggleton három olyan tényezőt jelöl meg, amelyek a kortárs zenei kultúrák közötti határok képlékenységét okozzák, s amelyek az átjárhatóságot nagyban elősegítik. Egyrészt azt állítja, hogy a kortárs popkultúra stílusai olyan közel állnak egymáshoz, hogy elegendő a megjelenés egyetlen elemének (pl. hajviselet) megváltoztatása ahhoz, hogy egy másik stílus követőjével azonosítsák az embert. Másrészt az egyént úgy is egy bizonyos irányzattal azonosíthatják, hogy a stílusnak csak egyetlen meghatározó elemét jeleníti meg az öltözködésében (pl. motoros bőrkabát). S végül, mivel nemcsak

a megjelenés, de a zenei irányzatok között sincsenek igazán éles határok (pl. punk, rock és goth) a zenei stílusok is könnyen összemósódhatnak (Muggleton 2000).

Az utóbbi években láttak napvilágot az első olyan elemzések, amelyek kellően gazdag, adekvát empirikus adatokkal próbálják alátámasztani a fentebb vázolt elméleteket. Ezek a szövegek jellemzően az *öregedés* és *kiöregedés* folyamatán keresztül ragadják meg a szubkulturális identitás egyes transzformációit. A témához kapcsolódó legfontosabb szövegek között kell megemlítenünk Andy Bennett és Paul Hodkinson által szerkesztett *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity* (Bennet – Hodkinson 2012) című könyvet, valamint Bennett önálló kötetét, ami *Music, Style and Ageing* (Bennett 2013) címmel jelent meg.

MÓDSZER, ADATKÖZLŐK, ELEMZÉSI TECHNIKÁK

Az itt bemutatott kutatás az *oral history* vagy szóbeli történelem módszertani megközelítéseit alkalmazza.⁴ A kutatásban résztvevő adatközlők önként jelentkeztek arra a felhívásra, amelyet több alkalommal tettem közzé különböző közösségi oldalakon 2013 áprilisa és májusa között. A felhívásban részletesen megfogalmaztam a vizsgálat célját, így a jelentkezők már a kutatás kezdetén pontos képet alkothattak arról, hogy az interjúk során milyen témákat fogunk érinteni, milyen megközelítésben kell beszélniük az EMO stílussal kapcsolatos személyes élményeikről. Az előzetes egyeztetések eredményekét végül hárman vállalták az interjút; ennek megfelelően a kutatásban az alábbi adatközlők beszámolóit szerepelnek.⁵

Leo 24 éves, 16 éves korában a családjával együtt Angliában költözött, azonban 2011 óta újra Budapesten él. A visszatelepülést követően egy szállítmányozási cégnél helyezkedett el logisztikusként, felsőfokú tanulmányait levelező tagozaton végzi. Az EMO stílussal való azonosulást Angliában élte át 2007-ben, de az irányzattal egy

magyarországi barátja révén már korábban megismerkedett. Az angliai Ipswich városában másfél évig volt a helyi EMO színtér aktív tagja. Egy hirtelen jött elhatározás eredményeként egyik napról a másikra szakított a stílussal, napjainkban már nincs kapcsolata sem az irányzattal, sem a közös-séggel.

Swansea 23 éves, jelenleg Pécsen él, a város EMO színtérének meghatározó alakja. 17 éves kora óta él külön a családjától, a középiskola befejezése után szakmát tanult, majd két évig dolgozott szakácsként. Jelenleg nappali tagozaton folytatja felsőfokú tanulmányait. Gyermekkora óta érdeklő a komoly- és könnyűzene, képzett zenész. Több önálló együttest alapított, jelenleg egy olyan bandával lép fel, amely nem kizárólagosan, de főleg EMO zenét játszik. Az irányzattal 2007-ben ismerkedett meg, ebben a folyamatban elsősorban a barátainak és közeli ismerőseinek a szerepet hangsúlyozza. Ugyan nem vallja magát egyértelműen EMO-nak, de a mai napig erősen kötődik az irányzathoz.

Patrik 18 éves, egy alig kétezer fős kisvárosban, Nagymányokon él, középiskolai tanulmányait Bonyhádön végzi. 2009 környékén hallott először az EMO stílusról, majd az azt követő néhány évben szorosabban kötődött az irányzathoz. Ekkor a lakhelyén és egy közeli kisvárosban formálódó, néhány fős, valódi színtérnek

„A kutatásban résztvevő adatközlők önként jelentkeztek arra a felhívásra, amelyet több alkalommal tettem közzé különböző közösségi oldalakon 2013 áprilisa és májusa között. A felhívásban részletesen megfogalmaztam a vizsgálat célját, így a jelentkezők már a kutatás kezdetén pontos képet alkothattak arról, hogy az interjúk során milyen témákat fogunk érinteni, milyen megközelítésben kell beszélniük az EMO stílussal kapcsolatos személyes élményeikről.”

nem tekinthető EMO baráti társaság meghatározó alakja volt. Napjainkban már nem vallja magát EMO-nak, ugyanakkor megjelenésében a stílus külsőségeinek egy-egy elemét megőrizte, és jelenleg is laza kapcsolatban van az irányzat követőivel.

Az interjúk vizsgálatokor a *biográfiai elemzés* technikáját alkalmaztam, melynek során először az életrajzi adatokat⁶ gyűjtöttem ki a szövegekből, majd ezeket kronológiai sorrendbe állítottam. Az életrajzi adatok elemzése után került sor a biográfiai rekonstrukcióra, melyen keresztül beazonosíthatóvá váltak azok az élettörténeti fordulópontok, amelyek kontextusában értelmezhetővé válnak a szubkulturális identitás transzformációi; a stílussal való megismerkedés, az irányzattal történő azonosulás, valamint a rajongói közösség elhagyásával kapcsolatos szubjektív motivációk.

BIOGRÁFIAI ELEMZÉS

Leo

Leo életének legfőbb mozgatóereje a kirekesztettség érzése, illetve a kirekesztettség érzése elleni folytonos küzdelem; ezt a legkülönbözőbb helyzetekben élte át gyermekkorra és felnőtté válása folyamán. A születését követő öt évet Budapesten töltötte, majd szülei, akik nem szerettek volna a fővárosban gyermeket nevelni, egy Tolna megyei faluba, Diósberénybe költöztek. Leo első világos emlékei ahhoz a falusi iskolához kapcsolódnak, ahol alapfokú tanulmányait végezte. Már itt is komoly ellentétek kerültek a felszínre, egyfelől Leo és tanárai, másfelől Leo és diáktársai között. Ezeknek a problémáknak a gyökerét az jelentette, hogy a budapesti, értelmiségi háttérrel rendelkező, liberális nevelési elveket valló családot gyanakodva fogadta a falusi közösség, s ez jelentősen megnehezítette az iskolai beilleszkedést is.

„[Diósberény] Tolna megyének az egyik ilyen kis... legeldugottabb helye. Itt jártam először iskolába... és igazából már akkor így feltűnt, hogy egy kicsit így...

máshogy nézem így ezt az egész dolgot. Nem nagyon voltak barátaim... Nagy pofám volt mindig, és mindig megmondom, amit gondolok... ezrét általában megverték.”

Az elbeszélésből kiderül, hogy ezzel egy időben a családnak anyagi nehézségekkel is meg kellett birkóznia. Az okok között szerepel, hogy a szülők értékrendje szerint fontosabb volt, hogy a gyerekek mit látnak a világból, hova utaznak nyaralni, mint az, hogy milyen minőségű ételeket esznek, milyen az otthonuk vagy milyen ruhákban járnak. A sokszor hitelből finanszírozott utazások eredményeként Leo már 14 éves kora előtt bejárta Európa számos országát, ugyanakkor világosan látszik, hogy a konzervatív vidéki közösség értékrendje szerint ez inkább esztelenségnek, semmint irigylésre méltó gyakorlatnak tűnt. A konfliktusok csak hosszú évek után enyhültek, amikor Leo zene- és nyelvtanárként dolgozó édesapja egyre nagyobb elismerésre tett szert a faluban, illetve édesanyja önkéntes munkát vállalt a település önkormányzatánál. A helyzet konszolidálódásában nagy szerepet játszott, hogy a család szoros barátságot kötött a szomszédos falu körzeti orvosával és annak családjával, Leo első meghatározó baráti kapcsolata is az orvos fiával alakult ki.

Leo életének következő jelentősebb fordulata éppen arra az időszakra tehető, amikor látszólag sikerült beilleszkednie a vidéki környezetbe. Azonban a hatodik osztály elvégzése után, ugyancsak szülei döntését követve, a győri Bencés Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Ez a változás alapos felfordulást okozott az életében, az új közegbe való beilleszkedés ekkor sem ment zökkenőmentesen. A liberális szellemben nevelkedett fiú nehezen alkalmazkodott az intézmény szigorú szabályaihoz, és a mélyen vallásos, konzervatív környezethez. További frusztrációt eredményezett, hogy Leo társai jellemzően a fővárosból, vagy egyéb magyarországi nagyvárosok tehetős, vezető értelmiségi családjaiból

származtak, akikkel a pedagógus szülőktől, falusi környezetből érkező fiú nehezen tudta felvenni a versenyt. Bár ezeket az éveket „eseménydúsaknak” írja le, ebből az időszakból nem találunk társas élményekről, vagy mélyebb barátságokról szóló történeteket a narratívában. Ehhez képest sokkal jellemzőbb élményként jelenik meg a magány, a visszahúzódás, a befelé fordulás, az elmélyülés és a menekülés egy elképzelt fantáziavilágba.⁷

„Aztán hatodik után én meg nem fejeztem be az iskolát. Utána elmentem Győrbe továbbtanulni, hatosztályos gimibe. [...] Sok mindenkivel megismerkedtem... a felsőbb tízezer jár ebbe az iskolába, főként. Én ugye nem voltam tagja ennek az elitnek. Az én családom viszonylag szegény... ilyen munkásosztályból szinte... mindenki a haláláig dolgozik, és nem az a nagy üzletember típus.”

Leo életének legmeghatározóbb fordulata, azonban csak ezután következett. A bencéseknél töltött két év után a szülők a jobb élet reményében az emigráció mellett döntöttek, így a család 2006-ban az angliai Ipswich városába költözött. Mindez a fiú leghatározottabb tiltakozása ellenére történt; sem a bencéseket, sem Magyarországot nem hagyta el szívesen. A költözés tényének elfogadását tovább nehezítette, hogy a család egy időre kettészakadt. Először Leo és édesapja települtek át a szigetországba, majd csak miután a férfi megteremtette a megélhetés alapvető feltételeit, talált munkát és állandó szállást, csatlakozott hozzájuk Leo édesanyja és húga. Leo a megérkezést követő néhány hónapot az élete legsötétebb korszakaként ábrázolja, apja hosszú ideig nem talált komolyabb munkát, ezért utcazenészként próbált pénzt keresni. Ezalatt Leo nem folytathatta a tanulmányait, a nap nagy részét a városban lófrálva töltötte, ami tovább mélyítette elkeseredettségét, magányát. Egyetlen szórakozása az volt, hogy időnként betért a helyi könyvtárba,

ahonnan interneten keresztül próbált kapcsolatot teremteni az otthoni ismerősökkel – többnyire sikertelenül.

„De akkor kimentünk. Édesapámmal ketten. Az első hat hónap az nagyon kemény volt, az nagyon szar... Azzal teltek a napjaink, hogy apám állás keresett, meg az utcán zenélt. Én meg igazából csellengtem a városban és semmit nem csináltam.”

A helyzet csak hat hónap után kezdett normalizálódni. Az apa munkát vállalt egy étteremben, a család többi tagja is Angliába utazott, Leo pedig egy ipswich-i középiskolában folytatta tanulmányait. A fiúnak itt harmadszor is meg kellett küzdenie a teljes kirekesztettség érzésével, ami az átélt kulturális sokk miatt nagyobb súllyal nehezedett rá, mint korábban bármikor. Alapvető problémákat okozott, hogy nem beszélt jól a nyelvet, s emellett az angol diákok bevándorlókkal szemben táplált ellenszenvével és előítéleteivel is szembesülnie kellett.⁸ Ezek a nemzetiségi és etnikai konfliktusok nem egyszer fizikai agresszióba torkollottak az iskola udvarán. A zaklatások csak egy év elteltével kezdtek alább hagyni, amikor Leo egy főleg rockerekből álló helyi társasághoz csapódott, rajtuk keresztül ismerte meg az ipswich-i zenei színtér legfontosabb „intézményét”, az Indie nevű szórakozóhelyet. Ott találkozott először azzal a különös társasággal, amelynek tagjai szintén a másság és az ebből fakadó társadalmi kirekesztettség érzését tapasztalták a hétköznapokban.

„A fiúnak itt harmadszor is meg kellett küzdenie a teljes kirekesztettség érzésével, ami az átélt kulturális sokk miatt nagyobb súllyal nehezedett rá, mint korábban bármikor. Alapvető problémákat okozott, hogy nem beszélt jól a nyelvet, s emellett az angol diákok bevándorlókkal szemben táplált ellenszenvével és előítéleteivel is szembesülnie kellett.”

Az EMO-k, ezek a furcsa megjelenésű és különös zenéket hallgató fiatalok között egyesek bevándorlók voltak, mások elhízással, vagy éppen anorexiával küszködtek, sokan voltak depressziósok, biszexuálisok, melegek vagy lesbizkusok. Leo csakhamar szoros kapcsolatba került a csapat két meghatározó figurájával, a törekeny, lányos megjelenésű Cameronnal, és a vékony, hórihorgas Matthew-val. Leo életében először itt, a magukat „rejecteknek”⁹ nevező fiatalok társaságban talált olyan barátokra, akik „olyannak fogadták el, amilyen”.

Miután Cameronról pár hónap után eltávolodott, Leo figyelme teljes mértékben Matthew felé fordult. Az EMO-val történő teljes azonosulást már az ő hatása alatt élte át. Ebben az időszakban az irányzatnak megfelelően alakította át a megjelenését; fokozatosan lecserélte a ruhatárát, levágatta és feketére festette a haját, feketére lakkozta a körmeit és az arcán is egyre többször viselt a stílusra jellemző feltűnő sminkeket. Lényeges, hogy ekkor nem csak az irányzat külső megjelenéséhez igazodott, hanem a csoporttagok többségére jellemző viselkedésformákat is felvette. Így például állítása szerint soha nem vagdosta magát, de a falat ő is ütötte¹⁰, s míg komoly szexuális élménye nem volt azonos nemű partnerrel, a biszexuális kalandokat nem utasította vissza. Szabadidejének nagy részét ebben a társaságban töltötte, s rendszeresen részt vett az Indie-ben rendezett EMO partikon is. Bár a környezetében felbukkanó negatív attitűdök és reakciók említésére itt is kitér – például a Matthew-val kialakult szoros barátsága okán az osztálytársai és az ismerősei többször illették a homoszexualitás vádjával – ezt az időszakot mégis sokkal kiegyensúlyozottnak tartja, mint életének korábbi szakaszát.

A következő két évből Leo nem említ jelentősebb eseményeket. Az élettörténeti elbeszélés akkor vesz újabb fordulatot, amikor a Matthew-hoz fűződő baráti viszony meglazult. Ennek oka az volt, hogy Matthew akkoriban kibontakozó párkapcsolata beárnyékolta a fiúk barátságát, ami egyre inkább

a lányok kegyeiért folytatott versengésbe csapott át. Fontos mérföldkönek tekinthető az a pillanat, amikor Matthew elvesztette a szüzességét, s a legjobb barát e felett érzett büszkesége egyre nyomasztóbb terhet rótt Leora, aki ekkor még nem dicsekedhetett hasonló sikerekkel. A párkapcsolati és szexuális sikertelenségekből adódó frusztráció, valamint a megrendült baráti kapcsolatok együttesen komoly depressziót eredményeztek Leo életében, s ennek feldolgozásában szakember segítségét kellett kérnie.¹¹ Erről az időszakról, mint életének második legnehezebb periódusáról beszél, súlyos önértékelési problémái elől játékfüggőségbe menekült, nem mozdult ki otthonról, nem találkozott a barátaival, az összes szabadidejét a számítógép előtt töltötte.

Ebből az állapotból egy hirtelen jött elhatározás zökkentette ki, amelynek következményeként olyan radikális változtatásokat eszközölt az életében, amelyek legegyszerűbben az EMO-tól való eltávolodásként írhatóak le. Leo megszakította a kapcsolatot a korábbi ismerőseivel, kidobta a fekete ruháit, eltüntette a posztereket a falról, majd az ezt követő napon az első útja a fodrászhoz vezetett, ahol rövidre nyíratta a haját. Rövidesen munkát vállalt egy helyi étteremben és a következő hónapokban megpróbálta újra felépíteni az életét.

„Így egyik napról a másikra így fogtam, és letöröltem a játékaimat a gépről, elmentem és levágattam a hajamat... csutkára... szóval ilyen nullás gép. Meg is kérdezte a csaj, a fodrász, hogy tényleg levágatom? Mert ilyen vállig érő hajam volt. Mondtam, hogy igen. Vettem új ruhákat... minden feketét bebasztam a szekrénybe. Én nem tudom igazán, hogy miért csináltam ezt, csak jött ez az érzés, hogy elegendem van ebből, és ezt nem akarom már többet”.

Először ekkor fogalmazódott meg Leoban a Magyarországra való visszatérés gondolata, amit hónapokkal később meg is valósított. Azóta Budapesten él, új célokat

próbál megvalósítani a munkájában és a magánéletében, ezek között azonban már sem az EMO, sem pedig a korábbi barátok és ismerősök nem játszanak fontos szerepet. Új életet kezdett.

Swansea

Swansea az élettörténeti elbeszélését az előre meghatározott témához igazította, így a narratíva legjobban adatolt része a 2007-től napjainkig tartó időszakra tehető; ez éppen egybeesik az EMO magyarországi megjelenésével, a stílus népszerűségének csúcsával és lecsengésével. Ugyanakkor ez a gyakorlat sokhelyütt megnehezíti a biográfiai rekonstrukciót, bizonyos életszakaszokról alig, vagy egyáltalán nem találunk információkat a narratívában. Swansea életében szintén meghatározó élménynek tűnik a kívülállóság és a kirekesztettség érzése, de az ő elbeszélésében ezek nem explicit módon jelennek meg. A főnarratíva a gyermekkor bemutatásával kezdődik. Swansea úgy emlékszik, hogy a gyermekkor boldog volt, ugyanakkor az elbeszélés különböző pontjain elszórt információkból mégis egy meglehetősen zaklatott, nehézségekkel teli életszakasz képe bontakozik ki. Kiderül, hogy gyermekkorának egyik legmeghatározóbb élménye a szegénység megtapasztalása volt, és az apa alkoholizmusa miatt a szülők között állandósuló viták is rendre beárnyékolják a család hétköznapjait. Világosan látszik, hogy ebben az időszakban a hűgához való kötődés jelentette a legerősebb érzelmi kapcsolatot – ez a későbbi életszakaszok során is így maradt –, míg az egyéb családi viszonyokra inkább az ellenségeskedés és a széthúzás volt jellemző. További érzelmi válságot okozhatott, hogy ekkoriban rövid időn belül több közeli rokonát is elvesztette.

„Hát sajnós, vagy nem sajnós, egy elég szegény családba születtem, tehát az anyagi hátterünk az eléggé szűk volt, és jelenleg is különben. És a széthúzás is eléggé jellemző volt, főleg így a szüleim révén.”

„Gyermekkorának egyik legmeghatározóbb élménye a szegénység megtapasztalása volt, és az apa alkoholizmusa miatt a szülők között állandósuló viták is rendre beárnyékolják a család hétköznapjait.”

A zavaros családi körülmények elől az iskola, a zene és a tánc jelentette a menekülést. Gyermekkorától tanult hangszeren játszani, majd középiskolai tanulmányait egy zenetagozatos gimnáziumban kezdte meg. Egy lányokból álló osztály egyetlen fiú tanulójaként sajátos pozíciót töltött be a közösségben, amely érezhetően nem volt feszültségektől mentes viszony, elsősorban a külvilág felől érkező negatív reakciók tekintetében. Az ebből fakadó konfliktusokat tovább élezte, hogy a fiú a szabadidejében akrobatikus rock and rollt kezdett táncolni, s ezzel rövid időn belül komoly sikereket ért el regionális és országos versenyeken. Elbeszélésének eljuttatott megjegyzéseiből jól tükröződnek a külvilág ezzel kapcsolatos negatív attitűdjei és előítéletei, elsősorban azok a vélemények, amelyek szerint a sportág túlzottan nőies. Swansea ezekre a támadásokra csak burkoltnan utal, és annak bizonygatásával hárítja el az efféle támadásokat, hogy a tánchoz kimagaslóan jó kondíció, nagy erőnlét és kitartás szükséges, amivel az emberek többsége nincs tisztában.

Swansea éppen ebben a zaklatott időszakban, 2007 környékén találkozott először az EMO stílussal, amit a *Bullet For My Valentine* elnevezésű brit formáció zenéjén keresztül ismert meg. Elsősorban az EMO hangzásvilága, a zene szomorkás, mélabús hangulata ragadta meg a fantáziáját, akkoriban az angol nyelvű szövegeket még nem értette tökéletesen. Később ennek az együttesnek hatására, illetve az akkor éppen Angliában élő barátai közvetítésével kezdte el tudatosan gyűjteni az EMO előadók zenéit.

„És 17 éves koromban, még mielőtt elköltöztem volna otthonról, jött

egyfajta különleges zenei hatás az életembe, egy brit zenekar révén, Bullet For My Valetine. Előtte is azt éreztem, hogy van egy olyan érzékem a zenéhez, olyan dolgokat hallok, amiket más nem, vagy olyan dallamokat fedezek fel, és dolgozok fel, amiket más nem... és... és ez valahogy kivételesen megütötte a fületem, és azóta tart a szerelmem az EMO zene iránt.”

A stílusban való elmerülést hosszabb folyamatként élte meg, s míg az irányzat ideológiájával, mondanivalójával azonosulni tudott, addig az EMO-ra jellemző extrém kinézetet és viselkedésformákat határozottan elutasította. Swansea számára tehát az EMO alapvetően nem a külsőségekről szólt. Annak ellenére állítja ezt, hogy a megjelenése alapján legtöbbször mégis ezzel a stílussal azonosítják a személyét.¹² Az EMO-val való azonosulás folyamatában fontos szerepet játszott az is, hogy ebben az időben Swansea már a saját együttesében zenélt, s mivel a csapat többi tagja is hasonló érdeklődést mutatott a stílus iránt, nem volt kérdés, hogy bizonyos elemeket áttemeljenek az irányzathoz. Érdekes megfigyelni, hogy az ebből az időből származó élmények között már megjelenik egyfajta szakadás és eltávolodás Swansea és az együttes közönsége között. Ez azzal magyarázható, hogy a fiú már 18 éves is elmúlt, amikor az EMO-val megismerkedett, ezzel szemben a rajongók, a banda közönsége, a 14-16 éves korosztályból került ki. Swansea már ekkor generációs szakadékokat érzett a stílus berkein belül; véleménye szerint, míg a fiatalabb korosztályokat csak az irányzat külsőségei érdekelték, addig az idősebb EMO rajongók – közéjük sorolja saját magát is – megértették a dalok mélyebb üzenetét is.

Az EMO stílussal való megismerkedés Swansea életében azzal az időszakkal is egybeesett, amikor a szülei közötti viszony annyira elmérgesedett, hogy ez végül váláshoz és a család teljes széthullásához vezetett. Mindezek Swansea életének egyik legsúlyosabb döntését eredményezték.

Mivel ekkora elviselhetetlenné vált az ott-honi légkör, az állandósuló feszültségek, 17 évesen a költözés mellett döntött, és kilépett a család életéből. Természetes, hogy a szerény anyagi háttérrel rendelkező rokonok ebben nem tudták támogatni, s mivel ekkor még önálló keresettel sem rendelkezett, komoly megélhetési problémákkal kellett szembenéznie. Végül egy belvárosi bérház fűtetlen szobájában húzta meg magát. Bizonyos szempontból ez a legkomorabb, legreménytelenebb időszaknak az életében, annak ellenére, hogy az ott eltöltött másfél évet is igyekszik pozitív színben feltüntetni. Az első szerelem és az első párkapcsolat kialakulása is ekkora elhöz, de ezekkel az eseményekkel összefüggésben jelentős hiányosságok vannak az elbeszélésben. Swansea a családjától távol töltött időt úgy írja le, hogy a magány lehetőséget adott arra, hogy újra felépítse önmagát és megtalálja a valódi énjét. Mindebben nagy lelki támaszt nyújtott neki a zene és az EMO által közvetített üzenetek.

Swansea élete a középiskola elvégzése után kezdett nyugodtabb mederbe terelődni. Minél előbb szakmát akart tanulni, hogy ténylegesen a saját lábára állhasson, ezért iratkozott be egy vendéglátói szakiskolába, míg ezzel párhuzamosan a város egyik neves szállodájában vállalt munkát szakácsként. Ekkoriban már egyértelműen kiegyensúlyozottabbnak tűnik az élete, rendeződtek a családi viszonyai, s bár a szülei máig külön élnek, és ő sem tért vissza a családi fészekbe, az édesapjával és az édesanyjával is jó kapcsolatot ápol. Komolyabb konfliktusai csak a munkaadójával adódtak, részben ezért, részben pedig eredeti céljait megvalósítva két év után beadta a jelentkezését egy felsőoktatási intézménybe. A sikeres felvételi másnapján felmondott a szállodában, azóta nappali tagozatos egyetemista, és komoly tervei vannak a jövőre nézve. A zenélés és a tánc mellett pedagógusi pályára készül, az élete a saját véleménye szerint is jó úton halad.

Swansea nem szakított véglegesen az EMO stílussal, ahogy az ifjúkorból a fiatal felnőttkorba lépett, illetve az életkö-

rülményei rendeződtek. Ennek okát egyfelől abban látja, hogy ő a stílus népszerűségének csúcán sem divatból követte az irányzatot, hanem annak mélyebb ideológiájával azonosult. Így az akkor megismert gondolatok, attitűdök a mai napig hatással vannak az életére. Másfelől az a zenei hatás, ami az EMO kapcsán érte, ma is összefüggésben van a zenei pályájával, zenészként és zeneszerzőként egyaránt.

„Hát, amikor elkezdtem azonosulni a stílussal, akkor boldog voltam, úgy éreztem, hogy megtaláltam a helyem. Hogy mi is az, ami igazán nekem való – ez most is így van. Csak a külsőségekben kevésbé jelenik már meg...”

Patrik

Patriknak, a kutatás legfiatalabb résztvevőjének, komoly problémát okozott, hogy koherens elbeszélésben összegezze eddigi élettapasztalatait, s ez jelentősen megnehezítette a biográfiai rekonstrukció folyamatát. Esetében a narratíva nagy része arra a néhány évre korlátozódik, amelynek során kapcsolatba került az EMO-val, ezzel szemben a gyermekkorába és a jelenlegi életébe kevésbé enged betekintést. Patrik életében sok tekintetben a távolság és a távolságból adódó kívülállóság érzése határozta meg az EMO-val való kapcsolatát. Patrik a kilencvenes évek közepén született egy dél-magyarországi kisvárosban, Bonyhádon. Születése után a család egy nagyvárosoktól távoli, pár ezer fős nagyközségben, Nagymányokon telepedett le. A stabil családi háttér, a biztos anyagi alapok kiegyensúlyozott gyermekkorot biztosítottak a fiúnak, aki ma is jó kapcsolatot ápol a szüleivel és nagyszüleivel. Patrik ebben a környezetben, a helyi általános iskolában kezdte meg alapfokú tanulmányait, s bár úgy tűnik, kimagasló eredményeket soha nem ért el a tanulás területén, sikeresen beilleszkedett az iskolai közösségekbe, diák társai és tanárai is kedvelték.

Patrik először akkor mozdult ki ebből a biztonságos környezetből, amikor a

család úgy határozott, hogy a középiskolai tanulmányait egy másik Tolna megyei kisváros kéttannyelvű gimnáziumában kell folytatnia. Életének első komolyabb kudarcélményei is ehhez a korszakhoz köthetőek, elmondta, hogy néhány év után fel kellett függesztenie a tanulmányait a német nemzetiségi iskolában. Ennek pontos okát és körülményeit később sem ismerjük meg az elbeszélésből, annyi derül ki csupán, hogy Patrikot később egy bonyhádi középiskolába írták be a szülei. Körülbelül ebben az időszakban, 2009 és 2010 környékén találkozott először azokkal az EMO-s fiatalokkal, akik saját állítása szerint megváltoztatták az életét.

„Semmi izgalmas nem történt velem úgy addig. Akkor kezdtem EMO lenni. Voltak különböző barátaim is. [...] És amikor én ezt elkezdtem, akkor ez volt a divat. És az EMO az angolul, rövidítve azt jelenti, hogy érzelem... és az EMO-k így általában érzelmesebbek, mint más emberek. Jobban megbecsülnek másokat.”

Az irányzattal történő azonosulás folyamatában Patrik egy vele egykorú osztálytársának a szerepét emeli ki, aki korábban, már az általános iskola során megismerkedett az EMO-val. Ez a fiú mutatta meg Patriknak az első EMO dalokat, vezette rá arra, hogy kikkel barátkozzon, milyen együtteseket hallgasson, milyen ruhákat hordjon, hogyan fésülje a haját akkor, ha ő is EMO szeretne lenni. Patrik a stílussal való azonosulást alapvetően az ikonikussá vált EMO megjelenés tökéletes adaptációján keresztül valósította meg, az elbeszélésének jelentős részét egykori kinézetének aprólékos bemutatásának szenteli. Azt viszont ő is kiemeli, hogy a stílus extrémításaitól igyekezett távol maradni, mind a megjelenés, mind pedig a viselkedést illetően. Így például az arcát és a körmeit soha nem festette, és bár elismeri, hogy egy időben karcolgatta az ereit, de pengével soha nem vágta meg magát.

„Először csak a hajamat kezdtem úgy csinálni, mint az EMO-k, aztán már az öltözködésem is olyan lett... és vannak különböző EMO fajták is, és én abból az lettem, hogy csak öltözködés és haj. [...] Az elején csak tiszta feketében jártam... aztán meg csőgatyákban, meg dorkó... az elején mindenből csak a fekete volt. Aztán utána jött, hogy egyre szűkebbek voltak, a pulcsik is, pólók is, nadrágok is.”

Ezekhez képest a stílus mélyebb üzenetének, a testi vagy lelki fájdalomnak, a magánynak vagy éppen a kirekesztettség szubjektív megtapasztalásának viszonylag kevesebb szerep jut a narrációban. Patrikot ezek a témák nem a személyes élettapasztalatain keresztül, hanem a társai által megélt konfliktusok által érintették meg. Patrik barátai között több olyan sérült fiatal bukkan fel, akik komoly személyes jellegű vagy családi problémák miatt menekültek az EMO stílusba. Kiderül például, hogy Patrik szoros barátságot kötött egy EMO fiúval, aki egy elmérgesedett családi vita során 15 éves korában tudta meg, hogy nem a vér szerinti szülei nevelik. A bejelentést követően a fiú elhatározta, hogy felkeresi az édesanyját, ez viszont olyan súlyos konfliktusokat eredményezett a családban, ami elviselhetetlenné tette az otthoni légkört. Ugyanakkor a vér szerinti szülők is egyértelművé tették, hogy nem nyitottak egy jövőbeli találkozásra. A fiú ezek után súlyos lelki válságba került, és komolyan fontolóra vette az öngyilkosság lehetőségét.

„Az osztálytársam az olyan érzékeny volt, hogy mindig ezt akarta csinálni [öngyilkosságot akart elkövetni]. Például, ha otthon veszekedtek a szüleivel, akkor már mindjárt ezt akarta csinálni. Mindig őt piszkálták, mert ő volt legidősebb, meg hát nem is éltek annyira jól. [...] Igen. És a másik meg, hogy a rendes szülei, meg így egyáltalán nem törődtek vele. Nem voltak vele, kiskorában is mindig egyedül volt. És körülbelül 15 évesen mondták el neki, hogy nem ők

az igazi szülei... és akkor sem szépen mondták el neki”.

Ezt a legközelebbi ismerősök – köztük Patrik is – csak úgy tudták megakadályozni, hogy egy percre sem hagyták egyedül a barátjukat, és heteken keresztül felváltva aludtak a fiú házában. Patrik beszámolójából kiderül, hogy életének egyik meghatározó élme nye volt az a fajta összefogás, amit akkor tapasztalhatott meg a társaságon belül. Az itt idézett eseten kívül még két olyan történet került elő a beszélgetés során, amelyek egy-egy közeli barát vagy ismerős komolyabb érzelmi válságáról szólnak. Az egyik EMO-s lány egy közeli rokonát veszítette el ugyanebben az időben, míg egy fiú élete első szerelmi csalódását próbálta meg feldolgozni azáltal, hogy problémáit a legnagyobb részletességgel tárta fel a társaság tagjai előtt. Ezek a témák minden esetben személyes találkozó alkalmával kerültek felszínre, ahol a közösség tagjai egymást segítve próbáltak elviselhetőbbé tenni bizonyos nyomasztó tapasztalatokat, zavaros élethelyzeteket.

Patrik elbeszélésének egy pontján arról is részletesen beszámol, hogy milyen problémákat jelentett a stílussal való azonosulás vidéken. Patrik az EMO miatt kibontakozó, személyesen megélt konfliktusok hátterében elsősorban a konzervatív vidéki környezet reakciót véli felfedezni, és többször kiemeli, hogy egy nagyvárosban, vagy akár Budapesten, mennyivel könnyebb lett volna a stílussal való azonosulás. Azt gondolja, hogy a városi környezetben például kevésbé éles támadások érték volna az osztálytársai részéről, akik így nem egyszer a fizikai agresszióig eldurvuló vitákban fejezték ki nemtetszésüket az EMO kapcsán. Ugyanígy feltételezi, hogy egy liberálisabb környezetben a szülők is sokkal elfogadóbbak, megértőbbek lettek volna, s emiatt jóval kevesebb családon belüli konfliktus bontakozott volna ki a zenei ízlés, a megjelenés vagy a baráti társaság okán.

Patrik történeteiből az is kitűnik, hogy a fizikai távolság problémája más tekintetben

is hozzájárult ahhoz, hogy a vidéki fiatalok nehezebben tudtak azonosulni az irányzattal. Kifejti, hogy bár a média segítségével naprakész információik voltak az éppen aktuális trendekről (előadókról, slágerekről, divatról), valójában mégis távol érezték magukat a főáramtól. Ezt a problémát két példán keresztül világítja meg. Egyrészt sem Patriknak, sem pedig a barátainak nem volt lehetőségük arra, hogy egy külföldi, vagy akár csak egy hazai EMO eladó koncertjére ellátogassanak. Másrészt a távolság hasonló problémákat okozott a stílus megjelenéséhez szükséges divatickek beszerzése kapcsán is. A speciális márkák (ruhák, cipők, kiegészítők) ugyanis még a legközelebbi nagyvárosban, Pécsen sem voltak elérhetőek, ráadásul tizenévesen nem volt lehetőségük és szülői engedélyük arra, hogy Budapestre utazzanak, és az ott található speciális üzletekben vásárolják meg a szükséges darabokat. A távolság áthidalásának így egyetlen módja az volt, hogy a média segítségével tartsák a kapcsolatot egymással, illetve az éppen aktuális trendekkel.

Patrik életében a stílustól való eltávolodás nem köthető egy konkrét eseményhez, vagy valamilyen jól meghatározó élményhez. A stílustól való elhatárolódást hosszabb folyamatként írja le, amelyben az irányzat „megunása” játszott szerepet. Patrik elmesélte, hogy eleinte az a fajta érzékenység vált kellemetlenné számára, amit a barátai között tapasztalt, s ennek kapcsán figyelt fel a személyiségében és az attitűdjeiben bekövetkezett negatív irányú változásokra. Elmondása szerint belátta, hogy míg az EMO megismerése előtt egy nyitott, életvidám fiú volt, aki könnyen teremtett kapcsolatot új emberekkel, addig az irányzat megismerése és befogadása túlságosan zárkózottá, érzelmessé és érzékennyé tette. Ugyancsak egyre zavaróbbnak érezte, hogy a külső megjelenése okán elkerülhetetlenül az EMO-val azonosították, így hamarosan az öltözködésén is változtatni kezdett, s egyre több elemet hagyott el a klasszikus EMO megjelenésből. Nem utolsó sorban

„Patrik életében a stílustól való eltávolodás nem köthető egy konkrét eseményhez, vagy valamilyen jól meghatározó élményhez. A stílustól való elhatárolódást hosszabb folyamatként írja le, amelyben az irányzat „megunása” játszott szerepet.”

a zenei ízlése is elkezdett átalakulni. Bár időnként még ma is meghallgat egy-egy klasszikus EMO slágert, alapvetően a pop és dance műfajok felé mozdult el. Következésképpen Patrik ma már nem tartja magát EMO-nak, és a korábbi baráti társasággal is csak felületes kapcsolatot ápol.

„Kezdem megunni... az öltözködést és a haját még nem annyira... de már nem vagyok olyan érzékeny, mint akkor. De nem is csak az érzékenység... Kezdem így beleunni. Már az EMO-s zene se tetszik már annyira, mint régebben.”

ÖSSZEGZÉS: A BIOGRÁFIAI ELEMZÉS TANULSÁGAI

A biográfiai rekonstrukció után lehetőségünk nyílik arra is, hogy a három élettörténetből kiolvasható hasonlóságokat és különbségeket összevessük, s ez alapján próbáljunk pontosabb képet alkotni azokról a tényezőkről, amelyek az EMO stílus megismerésében, átvételében és elhagyásában fontos szerepet játszottak. Az elemzés után megállapítható, hogy a három adatközlő közül Leo és Swansea élettörténete mutatja a legtöbb hasonlóságot. Az ő esetükben jól beazonosíthatóak azok a konfliktusos élethelyzetek, amelyek frusztrációs attitűdöket eredményeztek, amelyek a fiatalokat fogékonyabbá tették egy alapvetően komor, passzív, introvertált stílus iránt. Feltételezhetjük, hogy Leo életében a frusztrációs tényezők a folytonos adaptációs kényszer formájában jelentkeztek (főváros/vidék, vidék/nagyváros, Magyarország/Anglia), illetve a személyiség instabillá válásához hozzájárulhattak a családon

belüli problémák, így a bizonytalan anyagi háttér és a család egységének ideiglenes felbomlása. Bár Swansea személyisége ennél jóval stabilabbnak tűnik, valószínű, hogy az ő életében is hasonló okokra vezethetjük vissza a stílussal való azonosulás folyamatát. Esetében a bizonytalan családi háttér, majd a család szétszakadása, illetve a családtól való eltávolodás tűnik a legkomolyabb frusztrációs tényezőnek, amely éppen egy a személyiségfejlődés szempontjából meghatározó életkorban következett be.

Ehhez képest Patrik egészen más élet-történeti kontextusban élte meg az EMO-val való azonosulást. Patrik elbeszéléséből világosan látszik, hogy a kirekesztettség megtapasztalása az ő életében sem ismeretlen élmény, azonban míg mások az elutasítás, a kívülállóság élménye miatt közeledtek az EMO-hoz, addig Patrik megőrzését éppen az okozta, hogy azonosulni kezdett az irányzattal. Korábbi, az EMO előtti életszakasaiban apróbb megbillenéseken kívül sem a személyes, sem pedig a családi háttérben nem találunk olyan traumatizáló hatású élményeket, amelyek bármilyen szempontból indokolhatták volna a környezetében tapasztalható, a későbbiekben megmutatkozó elutasító reakciókat. Patrik tehát feltehetően nem mély, személyiségéből fakadó, vagy életútjából adódó okok miatt kezdett szimpatizálni a stílussal, hanem esetében egy jóval felszínesebb, az aktuális trendek és a divat által meghatározott választásról lehetett szó.

Az itt vázolt tényezőkből következik, hogy a stílus elhagyásának folyamata és annak pontos körülményei a három adatközlő esetében három egymástól teljesen eltérő képet mutatnak. Leo esetében tűnik a legdrasztikusabbnak a változás, hiszen ő több szálon és igen szorosan kötődött az EMO-hoz, majd egy hirtelen jött elhatározás okán egyik napról a másikra változtatta meg az életét. Esetében ezek a változások egy új, felelősségteljesebb életszakasz kezdetét is jelölik; több figyelmet fordított a tanulmányaira, új munkát vállalt, megalkotta a jövőbeli terveit, elhatározta, hogy vissza-

költözik Magyarországra. Éppen ezért Leo életében a stílus elhagyása bizonyos szempontból a *kiöregedés* kategóriájával írható le a legérzékletesebben, hiszen a szubkulturális identitásban bekövetkező váltás egyben éles „demarkációs vonalat” jelöl az ifjúkor és egy sokkal felelősségteljesebb fiatal felnőttkor között (Bennett 2013, 3).

Swansea esetében nem beszélhetünk éles korszakhatárokról, s ennek egyik oka az lehet, hogy az ő kötődése tűnik a legmélyebbnek az EMO-hoz. Swansea nem csupán a stílus ideológiáján és külsőségein keresztül élte meg az irányzathoz való kötődését, hanem esetében rendkívül erős kapcsolódási pont volt a zene is. Az ő példáján keresztül éppen azt a Bennett és Hodkinson által leírt folyamatot követhetjük nyomon, hogy a kezdeti lelkesedés, a stílus iránti korai elköteleződés hogyan alakul át egy érettebb életszakaszban (Bennett – Hodkinson 2012). Saját állítása szerint is Swansea személyiségének máig meghatározó eleme az EMO identitás, s ennek jó példája lehet a fiú zenei pályafutása, amiben máig tudatos választásként és meghatározó tényezőként jelenik meg az EMO zenei hangzásvilága.

A poszt-szubkulturalisták által leírt *változás, illékonyág és átjárhatóság* tézisei nyilvánvalóan Patrik példája kapcsán biztosítják a legmegfelelőbb interpretációs keretet. A három adatközlő közül egyértelműen Patrik kötődött a legfelszínesebben az EMO-hoz. Saját állítása szerint is számára elsősorban az irányzat külsőségei, az aktuális zenei trendek, vagyis egy szóval a *divat* tette vonzóvá az irányzatot. A stílus elhagyása az ő esetében is fokozatosságot mutat, és ez jellemzően a külső megjelenésének átalakulásában érhető tetten, míg az elbeszélés utolsó szakaszában már a következő stílusba (dance pop) való átlépés mozzanatai is felbukkannak.¹³ Patrikot illetően nem szabad elfelejtenünk, hogy az interjú elkészítésének idején még mindössze csak 17 éves, s ennek tükrében egyáltalán nem meglepő, hogy a személyiségfejlődése még nem állapodott meg, és továbbra is nagyfokú

nyitottságot mutat a legújabb könnyűzenei irányzatok iránt. Mindebből az következik, hogy Patrik esetét leginkább a *kipörgés* fogalmán keresztül tudjuk megragadni, hiszen nála a fogyasztói társadalom által diktált, és elsősorban a divat által meghatározott átalakulásnak lehetünk tanúi.

Az itt elvégzett munka sok szempontból megerősíti, ugyanakkor tovább is árnyalja a poszt-szubkulturális formációkról kialakított képet, illetve az EMO-val kapcsolatos korábbi ismereteket. Először is az eredmények azt támasztják alá, hogy a csoportdinamizmusok tekintetében az EMO harmadik hulláma – sok egyéb kortárs zenei kultúrához hasonlóan – nem egy hermetikusan zárt, önmagában létező közösséget hozott létre.¹⁴ Ehelyett egy globális szinten működő, a társadalmi és földrajzi különbségeket áthidaló, a különböző csoportok közötti szimbolikus interakción alapuló, komplex kulturális konstellációnak tekinthető. Mindezt az bizonyítja a legjobban, hogy a különböző életkorú, eltérő szociokulturális háttérrel rendelkező adatközlők eltérő éltapasztalatai egy nagyon hasonló stílusélmény emlékét idézik fel.

Az egykori EMO rajongók beszámolóit több ponton megerősítik az a koncepciót, miszerint az EMO-hoz hasonló posztszubkulturális közösségekben a társadalmi és kulturális kapcsolatok ideiglenesek, gyakran ad hoc módon szerveződnek, lehetnek lokálisak, regionálisak vagy transzregionálisak (Stahl 2006). Láthattuk, hogy a három adatközlő közül csupán egy számára jelentett stabil viszonyítási pontot az EMO, míg a másik két esetben csak olyan felületes ismeretségek alakultak ki, amelyek a stílus elhagyása után elvesztették a jelentőségüket és felbomlottak. Bár találtunk ellenpéldát is, egyes esetekben a társas viszonyok valóban véletlenszerűen szerveződtek, és az éppen akkor aktuális trend követésén túl alig voltak olyan kapcsolódási pontok, amelyek elmélyíthették volna a rajongók közötti kötődést. Továbbá, míg az EMO-val való azonosulást Patrik egy jellemzően lokális szinten élte meg, addig Swansea egy regi-

onális jelentőséggel bíró szintér tagja volt, Leo pedig egy országhatárokat is átívelő, transzregionális kulturális kontextusban került kapcsolatba az irányzattal.

A fentiek alapján az empirikus vizsgálat eredményei csak részben támasztják alá azt a tételt, miszerint a posztmodern kapcsán tárgyalt képlékenység, illékonyág és változékonyság az egyéni és csoportidentitás esetében is érvényesülnek. Ehelyett az válik nyilvánvalóvá, hogy nem minden esetben az egyén vagy a csoport szintjén kialakult szubkulturális identitás az, ami a kiemelt posztmodern jegyeket tükrözi, hanem ezek sokkal inkább arra a bonyolult kulturális konstellációra érvényesek, amit EMO stílusként vagy EMO irányzatként határoztunk meg. Pontosabban, a vizsgálat rámutat arra, ahogyan az EMO esetében a jelentésalkotási folyamatokban a súly az előállításról a fogyasztásra helyeződik át. Ez azt jelenti, hogy az irányzat követői aktív fogyasztókként jelennek meg, akik a stílus kelléktárából válogatva saját tapasztalataiknak, igényeiknek megfelelően alakítják ki lényegében ugyanannak a szubkulturális identitásnak a legkülönbözőbb formáit. Az így létrejött identitás-formációk az elköteleződés kialakulását, illetve annak mértékét és időtartamát tekintve a legnagyobb változatosságot mutathatják. Ennek megértéséhez pedig a széleskörű általánosítás helyett valóban célszerűbb az egyéni esetek alapos vizsgálata.

JEGYZETEK

- 1 Míg az *öregedés*, *kiöregedés* fogalmai az életkorral összefüggésben álló, a különböző életszakaszokhoz köthető identitásváltozás egyes szakaszait jelölik, addig kipörgésen a fogyasztói társadalom által diktált és elsősorban a divat által meghatározott átalakulást értem.
- 2 Az említett irányzat a Birminghami Egyetemen működő Kortárs Kultúrakutatási Központ (Centre for Contemporary Cultural Studies, vagy CCCS), azon belül is elsősorban Dick Hebdige személye körül bontakozott ki.
- 3 Geoff Stahl éppen ezt a jelenséget ragadja meg nagyon érzékletesen az „áramlás” (flow) fogalmának bevezetésével.
- 4 A szóbeli történelem önálló módszerként való alkalmazása a médiakutatás területén nem jellemző, az efféle vizsgálatok többnyire más módszerekkel kombinálva fordulnak elő. Jelen esetben az itt feldolgozott kérdések az azonos témában íródott, korábbi publikációim kontextusában értelmezhetők.
- 5 Az adatközlők az általuk választott álneveken szerepelnek.
- 6 „Életrajzi adatnak azok a családra, életkorra, társadalmi miliőre vonatkozó információk számítanak, melyek mögött konkrét cselekvés vagy történés húzódik meg. Nem tekinthetők életrajzi adatnak az érzések és az értelmezések, a vágyak és a tervek” (Kovács 2007, 375).
- 7 Az elképzelt világ egyrészről a Harry Potterből ismert Roxford varázslóiskola volt, ami Leo szerint sokban hasonlított a bentlakásos gimnázium hétköznapijaihoz, másrészről azoknak a szerepjátékoknak a fantáziavilágához, amelybe egyre nagyobb lelkesedéssel vetette bele magát ebben az időszakban.
- 8 Elbeszéléséből kiderül, hogy a nemzeti identitását ignorálva az angol diákok jobbra csak kelet-európaiként azonosították, máskor az ennél is alacsonyabb státuszt jelentő török bevándorlóknak gondolták.
- 9 Ford.: elutasítottak, kirekesztettek.
- 10 Leo elmondja, hogy a fizikai fájdalom szándékos előidézése, átélése és elviselése az EMO-hoz köthető fontos stíluselem. Ugyanakkor, míg a pengével vagy késsel elkövetett falcolás és érvagdosás inkább a lányokra volt jellemző, addig a fiúk ököllet ütötték a falat, egészen addig, amíg a vér ki nem serkent a kezükből.
- 11 Az elbeszélésből kiderül, hogy több hónapon keresztül járt pszichológushoz.
- 12 Ennek magyarázata az lehet, hogy bár Swansea például soha nem festette a haját, az arcát és a körmeit, a cipője, az általa viselt sötét színű ruhák, vagy a hajviselete éppen elegendő

ahhoz, hogy felismerjék az EMO-hoz való kötődést és az irányzat követőjeként azonosítsák.

- 13 Ez a folyamat jól összeegyeztethető szokkal a tézisekkel, amelyeket korábban idézett szövegében Muggleton is megfogalmazott.
- 14 Vagyis ilyen tekintetben nem hasonlítható a CCCS kutatói által használt, a klasszikus szubkultúra fogalom segítségével leírt közönségekhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bennett, Andy (2013), *Music, Style and Ageing. Growing Old Disgracefully?* Philadelphia: Temple University Press.
- Bennett, Andy and Hodkinson, Paul (szerk.) (2012), *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity*. Oxford: Berg.
- Bennet, Andy (2011), „The post-subcultural turn: some reflections 10 years on”, *Journal of Youth Studies*. 14/5. 493-506.
- Gibson, Lucy (2013), „Rock Fans’ Experiences of the Ageing Body: Becoming More ‘Civilized’”, in Bennett, A. – Hodkinson, P. (szerk.) *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity*. Oxford: Berg.
- G. Márkus György (2012), „Előítéletesség Európában, intolerancia Magyarországon: Recenzió és reflexió”, *Tudományos Közlemények*. 27. sz. 73-84.
- Gregory, Julie (2013), „Ageing Rave Women’s Post-Scene Narratives”, in Bennett, A. – Hodkinson, P. (szerk.) *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity*. Oxford: Berg.
- Greener, Tracy – Hollands, Robert (2008), „Szubkultúrán és Poszt-szubkultúrán túl?”, *Replika* 64-65. 193-216.
- Guld Ádám (2013), „’Ne Bántások az EMO barátai- mat’ – Roma asszimiláció és szegregáció alakzatai egy kortárs ifjúsági kultúra tükrében”, in Bogdán Mária – Feischmidt Margit – Guld Ádám (szerk.): *„Csak Másban”*. Roma reprezentáció a magyar médiában. Budapest/Pécs: Gondolat. 15-45.
- Guld Ádám (2012), „’Nem transzvesztita, nem depressziós, csak emós’ Az emo által előidézett morális pánik a magyarországi elektronikus és nyomtatott sajtó tükrében”, in Havasréti József – Guld Ádám (szerk.): *Zenei szubkultúrák médiareprezentációja: Stílusok, színterek, identitáspolitikák*. Budapest/Pécs: Gondolat.
- Guld Ádám (2011), „Az emo – egy poszt-szubkulturális közösség? Stílus, divat, identitás összefüggései egy kortárs ifjúsági kultúra médiareprezentációjának tükrében”, *Médiakutató*. XII. évf:(1) 63-74.
- Hebdige, Dick (1987), *Subculture. The Meaning of Style*. London/New York: Routledge.

Hodkinson, Paul (2013), „Spectacular Youth Cultures and Ageing: Beyond Refusing to Grow Up”, *Sociology Compass*, 7 (1). 13-22.

Hodkinson, Paul (2012), „The Collective Ageing of a Goth Festival”, in Bennett, A. – Hodkinson, P. (szerk.) *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity*. Oxford: Berg.

Hodkinson, Paul (2011), „Ageing in a Spectacular „Youth Culture”: Continuity, Change and Community Amongst Older Goths”, *British Journal of Sociology*, 62 (2). pp. 262–282. 13-22.

Holland, Samantha (2012), „Alternative Women Adjusting to Ageing, or How to stay Freaky at 50”, in Bennett, A. – Hodkinson, P. (szerk.) *Ageing and Youth Cultures: Music, Style and Identity*. Oxford: Berg.

Ivancza Boglárka, (2012), „Szubkultúrától a műfaji színtérig – A Dubstep Hungary Facebook csoport elemzése”, in Havasréti József – Guld Ádám (szerk.) *Zenei szubkultúrák médiareprezentációja: Stílusok, színterek, identitáspolitikák*. Budapest/Pécs: Gondolat. 53-80.

Kacsuk Zoltán (2005), „Szubkultúrák, poszt-szubkultúrák és neo-törzsek: A (látványos) brit ifjúsági (szub)kultúrák kutatásának legújabb hulláma”, *Replika*. 53. szám. 91-110.

Maffesoli, Michel (1996). *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage Publications.

Muggleton, David – Weinzierl, Rupert (2003), *The Post-Subcultures Reader*. Oxford: Berg.

Muggleton, David (2000), „Change, continuity and comparison”, in Muggleton, D. *Inside Subculture. The Postmodern Meaning of Style*. Oxford and New York: Berg. 107-130.

Presky, Marc (2001), „Digital Natives, digital Immigrants”, *On the Horizon*. MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October.

Stahl, Geoff (2006), „Teastfully Renovating Subcultural Theory: Making Space for a New Model”, in David Muggleton – Rupert Weinzierl

(szerk.) *The Post-Subcultures Reader*. Oxford: Berg. 27-41.

Guld Ádám. egyetemi tanársegéd

guld.adam@pte.hu
Pécsi Tudományegyetem,
Bölcsészettudományi Kar
Kommunikáció- és
Médiatudományi Tanszék

Music, Style, Identity. Experiences of Style in EMO Culture by Generation Z Youth

This paper is based on a background study for the project called ‘TÁMOP-4.2.3.-12/1/KONV Dissemination and Acknowledgement of Scientific Achievements – Media Usage and Patterns of Communication among the Youth’. The main objective of this writing is to show how the identity of the so-called ‘Generation Z’ is established and formed within online music subcultures. The current research uses qualitative methods at micro-scale level in order to explore the transformations of the subcultural identity among the EMO fans while they become familiar with EMO music, associate themselves with the subculture and leave the scene.

Ádám Guld